

1. Salgın/Bulaşıcı Hastalıklar Tehlikesi ve Risk Değerlendirmesi

Pandemi; dünyada birden fazla ülkede veya kıtada, çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklara verilen genel isimdir. Pandemi hastalık, dünya genelinde yaşayan insanların sağlığını tehdit eden bulaşıcı hastalıklara verilen bir isimdir. Pandemi, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından ilan edilir. Yeni ortaya çıkan virüsün insandan insana kolay bir şekilde hızlıca yayılıyor olması önemli kriterlerdir.

Pandeminin toplum düzeyindeki etkisi; virüsün bulaştırıcılığına, hastalık oluşturma yeteneğine (virülansına), toplumdaki bireylerin bağışıklık durumuna, bireyler arası temas ve toplumlar arası ulaşım özelliklerine, risk faktörlerinin varlığına, sunulan sağlık hizmetlerine ve iklime bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) tanımlamasına göre, bir hastalığın pandemi olabilmesi için kabaca üç kriter aranmaktadır:

- ✓ Yeni bir virüs olması
- ✓ İnsanlara kolayca geçebilmesi
- ✓ İnsandan insana kolay ve sürekli bir şekilde bulaşması

1.1 Geçmiş Salgın/Bulaşıcı Hastalıklar ve Etkileri

Bulaşıcı hastalıklara örnek olarak geçtiğimiz yıllarda yaşanan salgınları verilebilir. 1918 yılında ortaya çıkan ve dünyayı etkisi altına alan ispanyol gribi, 1957 yılında Singapur'da milyonu bulan kişinin ölümüyle sonuçlanan asya gribi, 1968 yılında Hong Kong'da 500 binden fazla kişinin ölümüne neden olan hong kong gribi, 2009 yılında ortaya çıkan domuz gribi başlıca salgınlardır. Tarihteki pandemiler arasında kara veba, kolera, tifo gibi hastalıklar da bulunmaktadır.

Dünyada hala varlığını sürdüren pandemiler de mevcuttur. Birleşmiş Milletler HIV ve AIDS ortak programı UNAIDS verilerine göre, enfeksiyonun ortaya çıkmasından 2019 yılı sonuna kadar geçen sürede 74,9 milyon kişi HIV ile enfekte oldu ve 32 milyon 700 bin kişi AIDS bağlantılı nedenlerle öldü. BM'nin verilerine göre 2019 yılında 690 bin AIDS hastası hayatını kaybetti, yaklaşık 1 milyon 700 bin kişi de enfekte oldu. 2019 yılında çıkan ve 2020'de etkilerini arttıran Koronavirüs pandemisi de devam eden pandemik hastalıklardandır.

COVID-19

Yeni koronavirüsün neden olduğu hastalığa verilen isimdir. İlk olarak 2019'ın sonlarında Çin'de tespit edilmiştir. Hastalığın kaynağı, 7 Ocak 2020'de etken daha önce insanlarda tespit edilmemiş yeni bir koronavirüs (2019-nCoV veya SARS-CoV-2) olarak tanımlanmış, daha sonra bu virüsün sebep olduğu hastalığın adı COVID-19 olarak kabul edilmiştir. Virüsün kökeni ise henüz netlik kazanmamış, fakat bulgular yasa dışı olarak satılan vahşi hayvanları işaret etmektedir.

Koronavirüsün yayılma hızına ve insan sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığında genel çapta koruyucu önlemlerin artırılmasını sağlamak adına pandemi ilan edilmiştir. Nisan 2020 tarihi itibarıyla dünya genelinde vaka sayısı 148 milyon, ölüm sayısı ise 3,1 milyon kişidir.

➤ Tarihi Pandemiler ve Göze Çarpan Epidemiler;

- ✓ Kara veba
- ✓ Kolera
- ✓ Grip (Influenza)
- ✓ İspanyol gribi
- ✓ Hong Kong gribi
- ✓ Domuz gribi
- ✓ Tifo

➤ İlimizin bulunduğu coğrafyada etkili olan bulaşıcı hastalıklar;

Kırım Kongo Kanamalı Ateşi

KKKA ilk kez 1944-1945 yılı yaz aylarında Batı Kırım steplerinde çoğunlukla ürün toplamaya yardım eden Sovyet askerleri arasında görülmüş ve hastalığa Kırım Kanamalı Ateşi adı verilmiştir. 1956 yılında Zaire'de ateşli bir hastadan izole edilen ve Kongo virüsü olarak adlandırılan etkenin, 1969 yılında Kırım Kanamalı Ateşi virüsü ile aynı olduğunun farkına varılmasıyla, hastalık bu tarihten itibaren KKKA olarak adlandırılmıştır. Hastalık ülkemizde ilk

olarak Tokat, Amasya ve Sivas illerinde 2002 yılının Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında görülmeye başlamıştır. 2003 yılında KKKA hastalığı tanısı konulmuştur. Böylelikle Türkiye yeni bir hastalıkla tanışmıştır. Bu dönemde Tokat ilinden yapılan 50 vaka bildiriminden 6'sı ölümle sonuçlanmıştır. Hastalık en fazla Karadeniz Bölgesi'nin iç kesimleri ile İç ve Doğu Anadolu

Bölgelerinin kuzey kesimlerinde görülür. Enfeksiyonun en çok görüldüğü iller Tokat, Sivas, Yozgat ve Çorum'dur. Olgular aktif çalışma yaşında olan ve bu nedenle kene popülasyonuna daha çok maruz kalan, tarım ve hayvancılıkla uğraşanlar arasında yoğunlaşmaktadır.

1.2 Salgın/Bulaşıcı Hastalıklar Tehlike ve Risk Analizi

Salgın ve bulaşıcı hastalıkları ele alırken ülkelerin salgın ile mücadele de kurumsal yapılar ve bunların yapmış olduğu planlar önem arz etmektedir. Ülkemizde Pandemi Kurulu ve bu kurulun nezaretinde hazırlanan Ulusal Pandemi Planı örnek gösterilebilir.

Pandemi Kurulu

Cumhurbaşkanlığı'nın talimatıyla illerde Valilerin başkanlığında pandemi kurulları oluşturulur. Pandemi kurullarında, salgın hastalıklara karşı alınacak tedbirlerin kararlaştırılması, alınan kararlar ve tedbirlerin etkili şekilde uygulanması, alınan tedbirlere vatandaşların en üst düzeyde riayet etmelerinin sağlanmasına yönelik konular görüşülür. Alınan bu kararlar Valilerin talimatıyla vakit kaybetmeksizin uygulamaya geçirilir.

Ulusal Pandemi Planı

Ülkemizde, küresel grip salgınına karşı alınması gereken tedbirleri tanımlayan plandır. Aralık 2019'da Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır.

Pandemik İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı'nın amacı; ülkemizdeki tüm kişi, kurum ve kuruluşların influenza pandemisini tanımalarına, rollerini ve sorumluluklarını yerine getirmek üzere en uygun şekilde hazırlık yapmalarına ve pandemi durumunda koordinasyon içinde hareket etmelerine yardımcı olacak bilgi ve çerçeveyi sağlamaktır.

Yapılacak planlamalar ile pandemik suşun bulaşması, pandemiye bağlı hasta sayısı, hastanede yatış ve hastalığa bağlı ölümlerin azaltılması, kamu hizmetlerinin sürekliliği sağlanabilir ve pandeminin yaratacağı ekonomik ve sosyal yük azaltılabilir. Pandemik İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı en uygun şekilde hazır olmayı sağlamanın yanı sıra hazırlıklı olmak için gereken asgari unsurlara ilişkin bir taslak sunabilmeyi hedeflemektedir.

Bu amaçlara yönelik olarak hazırlanan Pandemik İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı'nın hedefleri;

* Pandemiye karşı hazırlık ve faaliyet planlarının temelini oluşturacak teknik bilgileri sunmak, Pandemiye karşı yapılacak çalışmaların etkinliğini artırmak amacıyla pandemi ortaya çıkmadan önce gerçekleştirilmesi gereken faaliyetleri belirlemek ve önerilerde bulunmak,

* Bir pandemi sırasında ulusal koordinasyonu, kamu ve özel kuruluşlar arasındaki iş birliğini, kuruluşların rollerini, sorumluluklarını ve yapılması gereken çalışmaları belirlemek, Etkili bir influenza pandemisi cevabı için esas olacak ve gerçekleştirilmesi gereken girişimleri tanımlamak, Pandemi faaliyet planlarının hazırlanmasında sağlık hizmeti sunan kurum ve kuruluşlara yol göstermektir.

Pandemik İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı Tarihçesi

Türkiye'de pandemi hazırlık ve planlamalarına 2004 yılından itibaren başlanmıştır. Ülkemizdeki influenza sürveyanının güçlendirilmesi, kurumlar arasındaki işbirliğinin artırılması ve Pandemik İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı'nın hazırlanması amacıyla, Sağlık Bakanlığı temsilcileri, akademisyenler, ilgili alan uzmanları, ilgili diğer Bakanlık temsilcileri ile birlikte çalışılmış ve Pandemi Hazırlık Planı tamamlanarak 2006 yılında Başbakanlık Genelgesi olarak yayımlanmıştır. Bu plana göre İl Pandemi Planları hazırlanmış ve hazırlanan planlar, aynı yıl içinde tüm illerin katıldığı Pandemi Plan Tatbikatı ile değerlendirilmiştir.

1.3 Senaryolar ve Değerlendirme Sonuçları

Senaryo çerçevesinde bulaşıcı hastalık olarak seçtiğimiz Kırım-Kongo Kanamalı Ateşi (KKKA), keneler tarafından taşınan Bunyaviridae ailesine bağlı Nairovirüs grubuna ait bir virüsle oluşan ateş, halsizlik, iştahsızlık, kas ağrısı, baş ağrısı, bulantı, kusma, ishal ve ağır vakalarda kanama gibi bulgular ile seyrederek ölümlere neden olabilen zoonotik (hayvanlardan insanlara bulaşan) karakterli bir enfeksiyon hastalığıdır.

Özellikle endemik bölgelerde (Sivas, Tokat, Yozgat, Amasya gibi) yaşayan kişilerin yaşamını büyük ölçüde etkilemektedir. Bu hastalık ülkemizde ilk defa 2002 yılında Tokat ilinde görülmüş olmasına rağmen ilk tanı 2003 yılında konulmuştur. Bu yıldan itibaren Türkiye için önemli bir halk sağlığı sorunu olmuştur. Halen önemini korumaktadır. Tokat ilinin geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olduğu göz önüne alınırsa bu bölgede halkın KKKA hakkında bilinçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

2. Salgın / Bulaşıcı Hastalıklar

İlimizde genel olarak sağlık altyapısının güçlü olduğu gözlemlenmektedir. İlimiz merkez ve büyük ilçe hastanelerinin personel, yatak ve yoğun bakım ünite kapasitelerinin, yaşanacak bir salgın çerçevesinde ihtiyaca cevap verebilecek durumda olduğu düşünülmektedir. Yaşamakta olan Covid-19 pandemi sürecinde sağlık kurumları başarılı bir şekilde kriz yönetimi uygulamış olup gerek yönetim gerekse de personel açısından salgına müdahale konusunda tecrübe kazanmış bulunmaktadırlar. Hızlı bir şekilde pandemi hastanesine dönüştürülen Tokat Devlet Hastanesi ile Kırım Kongo Kanamalı Ateşi Hastalığı (KKKA) tedavisinde başarılı bir rol üstlenen Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hastanesi, yaşanacak bir salgın çerçevesinde üstlerine düşen görevi eksiksiz olarak yerine getirebilecek kapasitede oldukları düşünülmektedir.

İlimiz ticari faaliyetlerine bakıldığında tarım ve hayvancılık sektörünün yoğunlukta olduğu gözlemlenmektedir. Bu çerçevede kırsalda yaşayan nüfus oranı da ilimiz nüfusunda önemli yer tutmaktadır. İlimiz coğrafyasına bakıldığında yaşanması muhtemel bir KKKA hastalığı salgını çerçevesinde, ilimizin mevcut kapasite durumu ile alınacak tedbirler çerçevesinde bir yol haritası çizilmesi esastır. Bu kapsamda 02.04.2021 tarihinde konunun uzmanlarının da katılımıyla bir salgın masası oluşturulup çalıştay düzenlenmiştir. Söz konusu çalıştayda ilimizi etkileyecek ve salgın tehlikesi oluşturabilecek olan hastalıklar ele alınmış, bulunduğumuz coğrafya da göz önüne alınarak KKKA hastalığının ilimiz genelinde salgın tehlikesi oluşturabilecek bir tehdit olduğu vurgulanmıştır. Bu kapsamda konu ile ilgili karşılıklı fikir alışverişleri yapılmış ve yaşanacak olası bir salgınla mücadele çerçevesinde ilimize ait GZFT tabloları oluşturulmuştur.

Güçlü Yönler

- Kurum kuruluşlar arasındaki güçlü iş birliği.
- İlimizde Üniversite Hastanesinin mevcut olup Kırım Kongo kanamalı ateşi yönündenteşhis ve tedavi yönünden gerekli imkânı sağlayabiliyor olması. Sağlık Bakanlığı hastane ve sağlık kuruluşlarının yeterli kapasitede olması.
- İlimizde veteriner hekim sayısının yeterli olup tarım teşkilatının hayvanlar üzerinde gerekli ilaçlamayı yapabiliyor olması
- Hastalığın bölgede yeteri kadar tanınması ve insanlarda yeteli bilincin oluşmuş olması
- İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü bünyesinde 24 saat esasına göre çalışan Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezinin faal olması.

Amaç 1 - Hedef 6: Evcil ve yaban hayatın sistemsel olarak kontrolü.						
Eylem No	Eylem	Afet Türü	Eylem Alanı	Sorumlu Kurum	Destekleyen Kurumlar	Eylemin Süresi
A1-H6-E3	Artova, Sulusaray ve Yeşilyurt ilçeleri başta olmak üzere ilimizdeki hayvan pazarlarının denetlenmesi ve denetleme etkinliğinin artırılması.	Salgın / Bulaşıcı Hastalıklar	Tokat İl Geneli	Tarım ve Orman İl Müdürlüğü	İl, İlçe ve Belde Belediye Başkanlıkları	2021-2023
A1-H6-E4	İlimize dışardan gelen pasaportsuz, sağlık raporsuz hayvanların satın alınmaması konusunda bilinçlendirme faaliyetleri ile bu tür hayvanların hayvan pazarına girişini önleyici denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi.	Salgın / Bulaşıcı Hastalıklar	Tokat İl Geneli	Tarım ve Orman İl Müdürlüğü	İl, İlçe ve Belde Belediye Başkanlıkları	2021-2023
Amaç 1 - Hedef 7: Salgın hastalıklara (KKKA) karşı ilaçlama faaliyetlerinin yapılması.						
A1-H7-E1	Tokat ili genelinde salgınların önlenmesi ve insanlara bulaşma riskinin ortadan kaldırılmasına yönelik hayvan sahiplerine ilaçlamanın teşvik edilmesi ile kırsal kesimde hayvancılıkla uğraşan vatandaşlara kene ilacının temin edilmesi ve kullandırılması.	Salgın / Bulaşıcı Hastalıklar	Tokat İl Geneli	Tarım ve Orman İl Müdürlüğü	İlçe Kaymakamlıkları, İl/İlçe Belediyeleri	2021-2023
Amaç 1 - Hedef 8: Salgın hastalıklar (KKKA) sonrası enfekte hayvanların itlaf edilmesi.						
A1-H8-E1	Salgın hastalık sonrası enfekte olan hayvanların insanlara temas etmeden itlaf edilerek sağlanın yayılmasının önlenmesi.	Salgın / Bulaşıcı Hastalıklar	Tokat İl Geneli	Tarım ve Orman İl Müdürlüğü	İl Sağlık Müdürlüğü, İl/İlçe Belediyeleri	2021-2023
Amaç 2 - Hedef 2: Salgın hastalıklara (KKKA) karşı toplumun bilinçlendirilmesi.						
A2-H2-E1	Meslekleri gereği araziye çıkmak zorunda olan kişiler ve vakaların daha fazla görüldüğü ilçeler ve köylerde yaşayan bireylere KKKA hastalığı ve müdahaleleri hakkında belirlenen dönemlerde eğitim verilmesi	Salgın / Bulaşıcı Hastalıklar	Tokat İl Geneli	İl Tarım ve Orman Müdürlüğü	Sağlık İl Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Rektörlüğü, İl AFAD Müdürlüğü	2021-2023
A2-H2-E2	Vakaların fazla görüldüğü ilçe, köy ve mahallelerinde yaşayan bireylerin KKKA hastalığı ve müdahaleleri hakkında bilinçlendirilmesi için muhtarlar belirlenen dönemlerde farkındalık eğitim verilmesi.	Salgın / Bulaşıcı Hastalıklar	Tokat İl Geneli	İl Tarım ve Orman Müdürlüğü	Sağlık İl Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Rektörlüğü, İl AFAD Müdürlüğü	2021-2023
A2-H2-E3	İl Genelinde halkımızda farkındalık ve bilinçlendirme oluşturmak amacıyla salgın ve bulaşıcı hastalıklar ile ilgili görsel materyallerin kamu kurum ve kuruluşlar ile muhtarlık binalarına asılması.	Salgın / Bulaşıcı Hastalıklar	Tokat İl Geneli	İl Tarım ve Orman Müdürlüğü	Tokat Kamu Kurum Kuruluşları-Muhtarlıklar	2021-2023

